

PROJEKTŲ DARNUMO KRITERIJŲ REGLAMENTAVIMAS TARPTAUTINIŲ IR NACIONALINIŲ LYGMENIU

Egidija RAMANECKAITĖ, Vytauto Didžiojo universiteto Žemės ūkio akademija, Bioekonomikos plėtros fakultetas, el. paštas: egidija.ramaneckaitė@vdu.lt

Santrauka

Darnaus vystymosi koncepcija, kuri transformuota į 17 darnaus vystymosi tikslų, apima aplinkos, žmogaus elgsenos pokyčius, yra labai svarbi XXI amžiaus visuomenei. Organizacijos vis dažniau vadovaujasi darnaus vystymosi principais kurdamos ir plėtodamos savo verslus, tačiau konkretūs darnaus vystymosi tikslai yra retai įtraukiami į įmonės tikslus ir netampa pagrindu visose jos veiklose. Taikant mokslinės literatūros, teisės aktų ir strateginių dokumentų analizės, sugretinimo ir kitus metodus siekiama išanalizuoti projektų darnumo kriterijų reglamentavimą tarptautiniu ir nacionaliniu lygmenyje. Nustatyta, kad projektų darnumo kriterijų reglamentavimą apibrėžia tokie pagrindiniai dokumentai kaip: Nacionalinė darnaus vystymosi politika, 2020; Lietuva 2030 – Bendrasis planas, 2019; Dėl 2021–2030 metų nacionalinio pažangos plano patvirtinimo 2020; Lietuvos regioninės politikos Baltoji knyga 2017; 3D-714 Dėl Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 metų programos priemonės „Investicijos į materialųjį turtą“, 2020; 2005 m. rugsėjo 20 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1698/2005 Dėl Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai (EŽŪFKP) paramos kaimo plėtrai, 2010; 1V-36 Dėl vietos plėtros strategijų rengimo taisyklių patvirtinimo (2015) Lietuvos žemės ūkio ir kaimo plėtros 2023–2027 m. strateginis planas, (2021).

Reikšminiai žodžiai: darnaus vystymosi kriterijai, reglamentavimas, vietos projektai.

Įvadas

Pagrindinės darnaus vystymosi nuostatos buvo suformuluotos pasaulio viršūnių susitikime Rio de Žaneire 1992 m. Darnus vystymasis įteisintas kaip pagrindinė ilgalaikė visuomenės vystymosi ideologija. Šios koncepcijos pagrindą sudaro trys lygiaverčiai komponentai – aplinkosauga, ekonominis ir socialinis vystymasis (LR Vyriausybė 2003). Elg ir kt. (2015) pastebi, kad verslo įmonės vis dažniau vadovaujasi darnaus vystymosi koncepcija kurdamos ir vykdydamos savo verslus, tačiau darnus vystymasis neįtraukiamas į įmonės tikslus. Nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje (2003) teigiama, kad darnus vystymasis neįsivaizduojamas be visuomenės dalyvavimo. Ypatingas dėmesys turėtų būti skiriamas įmonių socialinės atsakomybės plėtojimui, skatinimui taikyti darnaus vystymosi principus veikloje, taip prisidėti prie valstybės darnaus vystymosi strategijos tikslų įgyvendinimo. Vietos organizacijų išitraukimas įgyvendinant vietos projektus turi didelę įtaką vietovės vystymosi darnumui, klimato kaitai, žmonių susirgimams, aplinkos ir oro užterštumui. Kol kas vietos organizacijos ribotai supranta ir atliepia darnaus vystymosi tikslus (Punytė, Simonaitytė, 2018). Pagrindiniuose darnią plėtrą Lietuvoje apibrėžiančiuose dokumentuose: Lietuvos pažangos strategijoje „Lietuva 2030“ (2012), Nacionalinės pažangos programoje 2021–2030 (2019), Nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje (2003) – apibrėžti darnaus vystymosi principai kaip šalies prioritetinga kryptis, ir taip įtvirtinami per pagrindinius šalies strateginio planavimo dokumentus. Projektų, kurie padeda įgyvendinti strategijas, vertinimo kriterijai parenkami tokie, kad projektų vykdytojams nereikėtų papildomai rinkti informacijos, prisiimti ekologinių ir socialinių įsipareigojimų. Dažniausiai matuojami procesiniai, o ne sukurto produkto ar paslaugos rezultatai. Taip yra dėl to, kad minėtuose dokumentuose nėra darnaus vystymosi principų integravimo į projektines veiklas metodikų bei projektinių rezultatų stebėsenos ir vertinimo (Punytė, Simonaitytė, 2018).

Tyrimo tikslas – išanalizuoti projektų darnumo kriterijų reglamentavimą tarptautiniu ir nacionaliniu lygmeniu.

Tyrimų objektas ir metodai

Tyrimo objektas – vietos projektų vertinimo kriterijai tarptautiniu ir nacionaliniu lygmeniu.

Tyrimo metodai: mokslinės literatūros, teisės aktų ir strateginių dokumentų analizė, sugretinimo ir kiti metodai.

Tyrimų rezultatai ir jų aptarimas

Mokslinėje literatūroje galima aptikti daugiau nei 500 darnaus vystymosi rodiklių ir modelių. Yu ir kt. (2018) teigia, kad rodiklių parinkimui įtakos turi darnumo reglamentavimas vietos, regioniniu, nacionaliniu ir tarptautiniu lygmeniu. 2015 m. Jungtinės Tautos priėmė 17 darnaus vystymosi tikslų. Šie tikslai apima penkis principus: žmones, planetą, gerovę (klestėjimą), taiką ir partnerystę. Tarptautiniu lygmeniu apibrėžti darnaus vystymo tikslai, labai vertingi

siekiant skatinti darnesnę vystymąsi pasaulio mastu. Aiškiai apibrėžiamas darnus vystymasis konkrečiose srityse ir pateikiamos rekomendacijos, kaip išmatuoti padarytą pažangą (Darnus vystymasis ir miestų planavimas, 2020). Tais pačiais metais buvo priimtas ir Paryžiaus klimato kaitos susitarimas. Šio susitarimo uždaviniai siekia iki 2050 m. ir susiję su aplinkosauga, aplinkos išsaugojimo ir taršos mažinimu. Tai savanoriškas susitarimas, kuriuo remiantis galima priimti jo įgyvendinimo lokalius sprendimus ar nuostatas. Labai svarbu ne tik suformuoti tinkamą politiką, tačiau ir įtraukti ir įgyvendinimo lygmenį – regionus, miestus, vietinę savivaldą ir bendruomenes (Paryžiaus susitarimas dėl klimato kaitos, 2021).

Darnaus vystymosi darbotvarkėje iki 2030 m. iškelti 169 uždaviniai, kurie matuojami 231 rodikliu. Tai pamatiniai uždaviniai, kurie glaudžiai siejami su JT iškeltais tikslais ir yra tarpusavyje susiję (Darnus vystymasis ir Lietuva, 2021). Tarptautiniai dokumentai vietos lygmeniu (politikos ir planavimo) turėtų būti procesus palengvinanti priemonė. Remiantis jais formuojama Lietuvos nacionalinė darnaus vystymosi politika (1, 2, 3 lentelė).

1 lentelė. Lietuvos darnumo politikos kryptis apibrėžiančių dokumentų formavimo lygmenys. Sudaryta autorės remiantis: „Nacionalinė darnaus vystymosi politika“ 2020; „Lietuva 2030 – Bendrasis planas LRBP koncepcijos medžiaga“ 2019; Dėl 2021–2030 metų nacionalinio pažangos plano patvirtinimo 2020; „Lietuvos regioninės politikos Baltoji knyga. Lietuvos regioninė politika“ 2017; 3D-714 Dėl Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 metų programos priemonės „Investicijos į materialųjį turtą“. 2020; 2005 m. rugsėjo 20 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1698/2005 dėl Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai (EŽŪFKP) paramos kaimo plėtrai, 2010.IV-36 Dėl Vietos plėtros strategijų rengimo taisyklių patvirtinimo (2015), „Lietuvos žemės ūkio ir kaimo plėtros 2023–2027 m. Strateginis planas“ (2021)

Nacionalinis lygmuo	Regioninis lygmuo	Savivaldos lygmuo	Vietos veikos grupės lygmuo
Nacionalinė darnaus vystymosi strategija (2020) Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“ (2019) Tvirtina Seimas	LR Bendrojo plano koncepcija	Savivaldybių Bendrasis planas	Regiono plėtros planas.
Vyriausybės programa; Plėtros programa; (2019 Nacionalinės pažangos programa (2020) Tvirtina Vyriausybė	LR Bendrojo plano sprendimai Regioninės politikos Baltoji knyga	Savivaldybių Bendrasis planas; Darnaus judėjimo strategija	Regiono darnos plėtros planas
Vyriausybės prioritetai; Strateginiai veiklos planai; Tarpinstituciniai veiklos planai; Metiniai veiklos planai (2019); Veiksmų planai Dėl vietos plėtros strategijų rengimo taisyklių patvirtinimo (2015) Lietuvos žemės ūkio ir kaimo plėtros 2023–2027 m. Strateginis planas (2021) Tvirtina ministerijos	Regioninės politikos Baltoji knyga	Savivaldybių Bendrasis planas	Regiono plėtros planas Vietos plėtros strategija

2 lentelė. Projektų valdymas pagal Lietuvos darnumo politikos kryptis apibrėžiančius dokumentus. Sudaryta autorės remiantis: „Nacionalinė darnaus vystymosi politika“ 2020; „Lietuva 2030 – Bendrasis planas LRBP koncepcijos medžiaga“ 2019; Dėl 2021–2030 metų nacionalinio pažangos plano patvirtinimo 2020; „Lietuvos regioninės politikos Baltoji knyga. Lietuvos regioninė politika“ 2017; 3D-714 Dėl Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 metų programos priemonės „Investicijos į materialųjį turtą“. 2020; 2005 m. rugsėjo 20 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1698/2005 dėl Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai (EŽŪFKP) paramos i, 2010.IV-36 Dėl vietos plėtros strategijų rengimo taisyklių patvirtinimo (2015) „Lietuvos žemės ūkio ir kaimo plėtros 2023–2027 m. strateginis planas“ (2021)

Šaltinis, metai	Tipas	Kriterijai
Nacionalinė darnaus vystymosi politika, 2020.	Tradiciniai (klasikiniai) projektų,	Aplinkos kokybė; oras ir klimato kaita; kraštovaizdžio ir biologinė įvairovė; ekonomikos vystymasis; energetika; socialinis vystymasis; tausojamasis vartojimas; teritorijų vystymasis; vystomasis bendradarbiavimas.
Lietuva 2030 Bendrasis planas LRBP koncepcijos medžiaga, 2019.	kurie padeda įgyvendinti vietos plėtros strategiją,	Efektyvi, patogi ir ekonomiškai inžinerinė infrastruktūra; efektyviai valdomi gamtiniai ir išskastiniai ištekliai; palankios verslo sąlygos ir efektyvus reguliavimas; šalies konkurencingumo didinimas bendradarbiaujant su kaimyninėmis šalimis; ekosistemos (ekologinio kompensavimo sistema; išteklių sistema).
Lietuvos regioninės politikos „Baltoji knyga. Lietuvos regioninė politika“, 2017.	vertinimo kriterijai	Darbo vietų kūrimas, verslo ir investicijų skatinimas; regioninio netolygumo mažinimas, geografiškai subalansuoto darnaus ir tvaraus ekonomikos augimo skatinimas.
Dėl 2021–2030 metų nacionalinio pažangos plano patvirtinimo, 2020.		Didinti šalies tarptautinį konkurencingumą; didinti gyventojų socialinę gerovę ir įtraukti, stiprinti sveikatą ir gerinti Lietuvos demografinę padėtį; gerinti transporto, energetinį ir skaitmeninį vidinį ir išorinį junglumą; užtikrinti gerą aplinkos kokybę ir gamtos išteklių naudojimo darną, saugoti biologinę įvairovę, švelninti Lietuvos poveikį klimato kaitai ir didinti atsparumą jos poveikiui; tvariai ir subalansuotai vystyti Lietuvos teritoriją ir mažinti regioninę atskirtį.

3D-714 Dėl Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 metų programos priemonės „Investicijos į materialųjį turtą“, 2020.		Įrangos atnaujinimas, būtinas ūkinių gyvūnų biologiniam saugumui užtikrinti; infrastruktūros kūrimas valdoje, jei ji susijusi su žemės ūkio produktų gamyba ir (arba) apdorojimu, ir (arba) perdirbimu ir paruošimu realizacijai.
2005 m. rugsėjo 20 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1698/2005 dėl Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai (EŽŪFKP) paramos kaimo plėtrai, 2010.		Užtikrinti ekonominio ir aplinkosaugos veiksmingumo kriterijus.
1V-36 Dėl vietos plėtros strategijų rengimo taisyklių patvirtinimo, 2015.		Pagerinti vietines įsidarbinimo galimybes ir didinti bendruomenių socialinę integraciją.
Lietuvos žemės ūkio ir kaimo plėtros 2023–2027 m. strateginis planas, 2021.		Vietos bendruomenių, verslo ir vietos valdžios ryšių skatinimas; nacionalinio energetikos ir klimato kaitos mažinimas; kaimo plėtra.
Nacionalinė darnaus vystymosi politika, 2020.	Projektų vertinimo kriterijai, kurie parodo darnumą	Aplinkos kokybė; oras ir klimato kaita; vanduo. Atliekų tvarkymas. Energetika, užimtumas, skurdas ir socialinė atskirtis, tausojamasis vartojimas; teritorijų vystomasis bendradarbiavimas.
Lietuva 2030–Bendrasis planas LRBP koncepcijos medžiaga, 2019.		Efektyvi, patogi ir ekonomiškai inžinerinė infrastruktūra, ekosistemos išsaugojimas.
Lietuvos regioninės politikos „Baltoji knyga. Lietuvos regioninė politika“, 2017.		Darbo vietų kūrimas, užimtumo skatinimas.
Dėl 2021–2030 metų nacionalinio pažangos plano patvirtinimo 2020.		Darnus ekonomikos vystymasis; socialinės atskirties mažinimas; tautinio tapatumo, kultūros ir visuomenės kūrybingumo skatinimas. Gamtos išteklių naudojimo darnos užtikrinimas, poveikis klimato kaitai: didinti atsparumą jos poveikiui mažinimas.
3D-714 Dėl Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 metų programos priemonės „Investicijos į materialųjį turtą“, 2020.		Nauja tvari įranga, pastatų renovacija. Nauja kompiuterinė ir programinė įranga. Infrastruktūros kūrimas valdoje, jei ji susijusi su žemės ūkio produktų gamyba ir (arba) apdorojimu, ir (arba) perdirbimu ir paruošimu realizacijai.
1V-36 Dėl vietos plėtros strategijų rengimo taisyklių patvirtinimo, 2015.		Kurti naujas darbo vietas, pritraukti daugiau jaunimo.
Lietuvos žemės ūkio ir kaimo plėtros 2023–2027 m. strateginis planas, 2021.		Panaudoti vietos bendruomenės potencialą, supažindinant su aplinka, amatais, tradicijomis. Amatų puoselėjimas, klimato kaitos mažinimas.

3 lentelė. Projekto darnumo požymiai pagal Lietuvos darnumo politikos kryptis apibrėžiančius dokumentus. Sudaryta autorės remiantis: „Nacionalinė darnaus vystymosi politika“ 2020; „Lietuva 2030–Bendrasis planas LRBP koncepcijos medžiaga“ 2019; Dėl 2021–2030 metų nacionalinio pažangos plano patvirtinimo 2020; „Lietuvos regioninės politikos Baltoji knyga. Lietuvos regioninė politika“ 2017; 3D-714 Dėl Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 metų programos priemonės „Investicijos į materialųjį turtą“, 2020; 2005 m. rugsėjo 20 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1698/2005 Dėl Europos žemės ūkio fondo paramos kaimo plėtrai (EŽŪFKP), 2010. 1V-36 Dėl vietos plėtros strategijų rengimo taisyklių patvirtinimo (2015) „Lietuvos žemės ūkio ir kaimo plėtros 2023–2027 m. Strateginis planas“ (2021).

Šaltinis, metai	Požymis	Charakteristika	Vertinimo kriterijų grupės
Nacionalinė darnaus vystymosi politika, 2020.	Atsinaujinančių energijos šaltinių įdiegimas. Netaršių aplinkai įrenginių įsigijimas ir eksploatavimas. Socialiai pažeidžiamų grupių įtraukimas į veiklas. Darbo vietų kūrimas. Bendrų projektų kūrimas, mokymas verslai.	Aplinkos kokybė; oras ir klimato kaita. Energetika užimtumas, skurdas ir socialinė atskirtis.	Ekonominiai Ekologiniai Socialiniai
Lietuva 2030–Bendrasis planas LRBP koncepcijos medžiaga, 2019.	Atsinaujinančių energijos šaltinių įdiegimas. Netaršių aplinkai įrenginių įsigijimas ir eksploatavimas. Aplinkosauga	Efektyvi, patogi ir ekonomiškai inžinerinė infrastruktūra, ekosistemos išsaugojimas.	Ekologiniai Socialiniai

	supažindinant ir mokinant kaip saugoti ir tausoti gamtą.		
Lietuvos regioninės politikos „Baltoji knyga. Lietuvos regioninė politika“, 2017.	Socialinės ir regioninės atskirties mažinimas.	Darbo vietų kūrimas, užimtumo skatinimas.	Socialiniai
Dėl 2021–2030 metų nacionalinio pažangos plano patvirtinimo, 2020.	Atsinaujinančių energijos šaltinių įdiegimas. Netaršių įrenginių įsigijimas ir eksploatavimas. Tautinio paveldo ir amatų atgaivinimas, mokymas, supažindinimas. Pastatų renovavimas. Socialiai atskirtų asmenų įtraukimas. Darbo vietų kūrimas.	Darnus ekonomikos vystymasis; socialinės atskirties mažinimas; tautinio tapatumo, kultūros ir visuomenės kūrybingumo skatinimas. Gamtos išteklių naudojimo darnos užtikrinimas, mažinti poveikį klimato kaitai ir didinti atsparumą jos poveikiui.	Ekonominiai Ekologiniai Socialiniai
3D-714 Dėl Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 metų programos priemonės „Investicijos į materialųjį turtą“, 2020.	Kaimo vietovių verslumo skatinimas, darbo vietų išlaikymas, pastatų ir įrangos atnaujinimas panaudojant gamtai draugiškus sprendimus.	Nauja tvari įranga, pastatų renovacija. Nauja kompiuterinė ir programinė įranga. Infrastruktūros kūrimas valdoje.	
IV-36 Dėl vietos plėtros strategijų rengimo taisyklių patvirtinimo, 2015.	Darbo vietų kūrimas ir išlaikymas, pritaikymas jaunimui.	Kurti naujas darbo vietas, pritraukti daugiau jaunimo.	Ekonominiai Socialiniai
Lietuvos žemės ūkio ir kaimo plėtros 2023–2027 m. Strateginis planas, 2021.	Darbo vietų kūrimas, amatų ir verslų skatinimas, mokymas. Atsinaujinančių energijos išteklių naudojimas. Naujos technikos, draugiškos aplinkai, įsigijimas.	Panaudoti vietos bendruomenės potencialą, supažindinant su aplinka, amatais, tradicijomis. Amatų puoselėjimas, klimato kaitos mažinimas.	Ekonominiai Ekologiniai Socialiniai

Žičkienė, Guogis ir Gudelis (2019) teigia, kad darniam vystymuisi „įsitvirtinti“ projektuose padeda įgyvendinimo priežiūros sistemos. Autorių teigimu, „Tikstantmečio deklaracijoje“ (2020) paskelbti 8 tikslai, apimantys socialinį aspektą, o „Darnaus vystymosi darbotvarkėje“ (2019) reglamentuota tolesnių veiksmų ir įgyvendinimo priežiūros sistema (Guterres, 2019). Taip siekiama užtikrinti suinteresuotų šalių įsitraukimą ir geresnį darnumo įgyvendinimą tarptautiniu lygmeniu. Geresnis reglamentavimas apima ES politikos ir teisės aktų poveikio piliečių ateities kartoms vertinimą. Komisija nuolat vertina ir tobulina ES teisės aktus, siekdama didžiausio poveikio ir geriausio rezultato (Europos komisija 2015). Nors Lietuvoje projektų rengėjai dažniau apeina darnumo kriterijus, tiek dėl aiškių vertinimo kriterijų stokos, tiek dėl būtinumo pateikti konkrečius įrodymus apie jų įgyvendinimą ir poveikį, tačiau tai padaryti sekasi vis sunkiau, nes ir Lietuvoje įteisintas geresnis valdymas apima darnumo vertinimo reglamentavimą. 2008 metais buvo patvirtinta „Geresnio reglamentavimo programa“. Šioje programoje apibrėžta geresnio reglamentavimo sąvoka, kurioje teigiama, kad jis apima teisės aktų tobulinimą, rengimą ir įgyvendinimą (Dėl Geresnio reglamentavimo programos patvirtinimo, 2008). Šiuo metu šis įstatymas nebegalioja, tačiau 2012 metais buvo priimtas „Administracinės naštos mažinimo įstatymas“, šiame įstatyme numatyta siekti 2008 metais numatytų tikslų ir uždavinių (*XI-2386 Lietuvos Respublikos administracinės naštos mažinimo įstatymas*, 2012). Darnaus Lietuvos miestų vystymosi strategijoje pažymima, kad tai įrankis darnaus vystymosi tikslų įgyvendinimui Lietuvoje teritoriniu aspektu (Punytė, Simonaitytė 2018). Žičkienė, Guogis, Gudelis (2019) teigė, kad pagal darnumo indeksą Lietuva – vidutiniokė, užimanti 32 vietą, ši vieta žemesnė nei Latvijos ar Estijos. Taip yra dėl vis dar netinkamų kriterijų parinkimo reglamentavimo.

Lietuvos politika darnumo aspektu formuojama hierarchiškai, tačiau Punytė ir Simonaitytė (2018) pastebi, kad priimamuose dokumentuose trūksta nuoseklumo ir konkretumo, o Nacionalinė darnaus vystymosi strategija, turinti būti kaip pagrindas darnumui projektuose užtikrinti, tačiau ji yra rekomendacinio pobūdžio, todėl rengiant kitus dokumentus remiantis šia strategija nėra kryptingai vadovaujama. Autorės pastebi, kad Darnaus vystymo strategija nėra atnaujinama, o jos įgyvendinimo ataskaitos neteikiamos jau nuo 2014 metų. Nacionalinė pažangos programa apima biudžeto formavimą ir pagrindines nacionalines ir ES politikos nuostatas (Lietuva 2030 Bendrasis planas; LRBP koncepcijos medžiaga, 2019). Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymo (2021) tikslas ir uždaviniai siejami su teritorijų darna. Šiuo dokumentu siekiama sudaryti darnios plėtros sąlygas, įvertinant visuomenės poreikius ir sprendžiant socialinius, ekonominius ir ekologinius uždavinius. Remiantis šiuo dokumentu skatinama kurti sveiką, saugią ir darnią aplinką atsižvelgiant į vietovėje jau veikiančią infrastruktūrą, derinti visų sektorių interesus (Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymas, 2021). Punytė ir Simonaitytė (2018) pastebi, kad vykdant plėtros projektus šių nuostatų laikymasis yra komplikuoatas dėl tikslų įgyvendinimui skirtų priemonių ir instrumentų stokos ir dažnai nėra užtikrinamas. LR teritorijų bendras planas, kuris turėtų užtikrinti darnią viešosios infrastruktūros plėtrą ir išlaikyti pusiausvyrą tarp socialinio, ekonominio ir ekologinio interesų praktikoje, taip pat sunkiai įgyvendinamas (Dėl Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo plano, 2002; Punytė ir Simonaitytė, 2018). Bendrojo plano vizija siekia iki 2050 metų. Narmontas (2019) teigia, kad senasis planas jau nebeatitiko šių dienų realiųjų ir poreikių, o naujasis planas kuriamas taip, kad būtų veiksmingas planuojant teritorijas, kuriuo būtų galima vadovautis priimant planavimo sektorinius sprendimus. Plano pagrindinės dedamosios – tai nacionalinė pažangos programa, urbanistinė politika, būsto strategija (Narmontas, 2019).

Rengiant vietos projektus vadovaujama įstatymu 3D-544 Dėl vietos projektų, įgyvendinamų bendruomenių inicijuotos vietos plėtros būdu, administravimo taisyklių patvirtinimo. (2016). Tai dokumentas, kuriame yra reglamentuoti vietos projektų atrankos kriterijai. Kriterijai nėra tiksliai apibrėžti, tačiau nurodoma, kad jie turi būti aiškūs, objektyvūs, nediskriminaciniai, jie turi būti patikimi, pagrįsti dokumentiniais įrodymais ir turi būti įmanoma jų laikytis projekto rengimo, įgyvendinimo ir kontrolės laikotarpiu. Kriterijai būtinai turi būti išmatuojami. Kriterijai matuojami balais ir yra nediskriminuojančio pobūdžio. Įstatyme 3D-544 Dėl vietos projektų, įgyvendinamų bendruomenių inicijuotos vietos plėtros būdu, administravimo taisyklių patvirtinimo (2016) teigiama, kad didžiausia galima suma pagal kriterijus yra 100 balų, o privaloma – ne mažesnė kaip 40 balų. Kiekvienai priemonei turi būti nustatyti ne mažiau kaip 3 ir ne daugiau kaip 6 kriterijai. Balai jiems paskirstomi remiantis logika. Jei atrankos kriterijai 3, nei vienam iš jų negali būti skirta daugiau kaip 40 balų.

Lietuvos Respublikos Vyriausybė (2003) patvirtino darnaus vystymosi kriterijus, juos suskirstydama į tris prioritetines grupes. Jos apima aplinkos, ekonominę, socialinę sektorius. Tačiau tai gana sąlyginis grupavimas, nes didelė dalis rodiklių yra tarpsektoriniai, jie skirti sąveikai tarp sektorių vertinti.

Darnaus vystymosi dimensijų užtikrinimo lygis įgyvendinant projektą vertinamas taikant formules. Манайкина (2013) siūlo taikyti formulę (1 formulė), kur vertinamas kiekvienos dimensijos užtikrinimo lygis. Projekto darnumo lygis pagal Манайкина (2013):

$$PDL = \sum a(Wa \times \Sigma Sia)$$

čia: PDL – projekto darnumo lygis;

Wa – kriterijaus a svoris;

Sia – tikslinio kriterijaus įgyvendinimas dimensijos atžvilgiu.

Autorius siūlo kiekvieną darnumo dimensiją įvertinti remiantis šia formule, t. y. atskirai įvertinti ekologinę, ekonominę ir socialinę dimensijas ir jų lyginamąjį svorį bendroje darnumo reikšmėje.

Išvados

1. Lietuvos darnumo politika apibrėžta tokiuose dokumentuose: Nacionalinė darnaus vystymosi politika, 2020; Lietuva 2030 – Bendrasis planas, 2019; Dėl 2021–2030 metų nacionalinio pažangos plano patvirtinimo 2020; Lietuvos regioninės politikos Baltoji knyga 2017; 3D-714 Dėl Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 metų programos priemonės „Investicijos į materialųjį turta“, 2020; 2005 m. rugsėjo 20 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1698/2005 Dėl Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai (EŽŪFKP) paramos kaimo plėtrai, 2010; 1V-36 Dėl vietos plėtros strategijų rengimo taisyklių patvirtinimo (2015) Lietuvos žemės ūkio ir kaimo plėtros 2023–2027 m. Strateginis planas, (2021). Dokumentai rengiami ir tvirtinami tam tikrų organizacijų, kurios veikia nacionaliniu, regioniniu ir vietos lygmenimis.

2. Pasirenkant kriterijus projektams vertinti dažniausiai remiamasi ES struktūrinių fondų įgyvendinimo gairėse pateiktais kriterijais, kurie atspindi aplinkos kokybę ir klimato kaitą; darnų ekonominę vystymąsi; ekonomišką infrastruktūrą; ekosistemos išsaugojimą. Pateikti kriterijai pasižymi tokiomis charakteristikomis: skurdo ir socialinės atskirties mažinimas; darbo vietų kūrimas ir užimtumo skatinimas; jaunimo pritraukimas; tvarios įrangos naudojimas.

3. Nustatyti pagrindiniai projekto darnumo požymiai pagal Lietuvos darnumo politikos kryptis apibrėžiančius dokumentus: atsinaujinančių energijos šaltinių įdiegimas ir panaudojimas, netaršių įrenginių įsigijimas ir eksploatavimas, pastatų ir įrangos atnaujinimas panaudojant gamtai draugiškus sprendimus, darbo vietų kūrimas ir išlaikymas, pritaikymas jaunimui.

4. Nustatytos pagrindinės projektų darnumą parodančios vertinimo kriterijų grupės: ekonominiai kriterijai ekologiniai kriterijai ir socialiniai kriterijai.

Literatūra

- 3D-714 Dėl Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 metų programos priemonės „Investicijos į materialųjį turta“...2020. T. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/4a16e12013d411eb9604df942ee8e443/asr>.
- Dėl Geresnio reglamentavimo programos patvirtinimo. (2008). T. 185. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.315534?jfwid=-fxdp7adt>.
- 2005 m. rugsėjo 20 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1698/2005 Dėl Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai (EŽŪFKP) paramos kaimo plėtrai. (2010). OJ L. T. 277. Prieiga per internetą: <http://data.europa.eu/eli/reg/2005/1698/oj/eng>.
- „Darnus vystymasis ir Lietuva“. 2021. Aplikos apsaugos ministerija. 2021 m. Prieiga per internetą: <http://am.lrv.lt/lt/veiklos-sritys-1/es-ir-tarptautinis-bendradarbiavimas/darnus-vystymasis/darnus-vystymasis-ir-lietuva>.
- „Darnus vystymasis ir miestų planavimas“. 2020. Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija. (2020). Prieiga per internetą: <http://am.lrv.lt/lt/veiklos-sritys-1/es-ir-tarptautinis-bendradarbiavimas/darnus-vystymasis/darnus-miestai>.
- Dėl 2021–2030 metų nacionalinio pažangos plano patvirtinimo. (2020). T. 20–12240. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/1f5eadb1f27711eab72ddb4a109da1b5?positionInSearchResults=0&searchModuleUUID=0b263687-74a4-48c4-b8a8-8e441cde702e>.

7. Dėl Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo plano. 2002. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActPrint/lt?jfwid=2r1m656k&actualEditionId=UQIDAJsFXQ&documentId=TAIS.284909&category=TAD>.
8. Elg M., Ellström P.E., Klofsten M., Tillmar M.. 2015. „Sustainable development in Organizations“. *Sustainable Development in Organizations: Studies on Innovative Practices*, 1–15. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.4337/9781784716899.00006>.
9. Europos komisija. 2015. „Geresnis reglamentavimas: gairės ir priemonių rinkinys“. Text. Europos Komisija - European Commission. 2015 m. Prieiga per internetą: https://ec.europa.eu/info/law/law-making-process/planning-and-proposing-law/better-regulation-why-and-how/better-regulation-guidelines-and-toolbox_lt.
10. Guterres, Secretary-General António. 2019. „Sustainable Development Goal 17“: UNITED NATIONS SECRETARY-GENERAL’S, 16.
11. I-1120 Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymas. 2021. 0951010ISTA00I-1120. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.23069>.
12. Yu, Wen-der, Shao-tsai Cheng, Wei-cheng Ho, Yu-hao Chang. 2018. „Measuring the Sustainability of Construction Projects throughout Their Lifecycle: A Taiwan Lesson“. *Sustainability* 10 (5): 1523. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.3390/su10051523>.
13. Lietuva 2030 – Bendrasis Planas | LRBP koncepcijos Medžiaga. (2019). LRBP koncepcijos Medžiaga (blog). 2019 m. Prieiga per internetą: <http://www.bendrasisplanas.lt/2019/12/05/lrbp-koncepcijos-ataskaitos/>.
14. Lietuvos regioninės politikos Baltoji knyga | Lietuvos regioninė politika. (2017). Lietuvos regioninės politikos Baltoji knyga | Lietuvos regioninė politika. 2017 m. Prieiga per internetą: <https://www.nrp.vrm.lt/lt/lietuvos-regionines-politikos-baltoji-knyga/231>.
15. Lietuvos Respublikos Vyriausybė. 2003. Dėl nacionalinės darnaus vystymosi strategijos patvirtinimo ir įgyvendinimo. 1031100NUTA00001160. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.217644/WPqyZkDuCy>.
16. Lietuvos žemės ūkio ir kaimo plėtros 2023–2027 m. strateginis planas. (2021). Žemės ūkio ministerija, 10.
17. Nacionalinė darnaus vystymosi politika. 2020. LR aplinkos apsaugos ministerija. 2020 m. Prieiga per internetą: <http://am.lrv.lt/lt/veiklos-sritys-1/es-ir-tarptautinis-bendradarbiavimas/darnus-vystymasis/darnus-vystymasis-ir-lietuva/nacionaline-darnaus-vystymosi-politika>.
18. Narmontas M. 2019. „Lietuvos Respublikos teritorijos bendrasis planas“. Aplinkos ministerijos Statybos ir teritorijų planavimo departamento direktoriaus ataskaita, 25.
19. Paryžiaus susitarimas dėl klimato kaitos. 2021. Prieiga per internetą: <https://www.consilium.europa.eu/lt/policies/climate-change/paris-agreement/>.
20. Punytė I., Simonaitytė K. 2018 a. Darnaus vystymosi tikslai ir planavimo sistema Lietuvoje: esamos situacijos analizė. Kurk Lietuvai, 50.
21. XI-2386 Lietuvos Respublikos administracinės naštos mažinimo įstatymas. 2012. T. XI–238. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.437028/asr>.
22. Žičkienė S., Guogis A., Gudelis D. 2019. Darnaus vystymosi teorinė samprata ir jos praktinė reikšmė. *Tiltai* 82 (liepos). Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.15181/tbb.v82i1.1970>.
23. Манайкина Е. С. 2013. Управление проектами с учетом принципов устойчивого развития: опыт крупных нефтедобывающих компаний. Prieiga per internetą: <http://edoc.bseu.by:8080/handle/edoc/1292>.

REGULATION OF PROJECT SUSTAINABILITY CRITERIA AT INTERNATIONAL AND NATIONAL LEVEL

Summary

The concept of sustainable development, which has been transformed into 17 goals of sustainable development, includes changes in the environment and human behavior is very important for the society of the 21st century. Organizations increasingly follow the principles of sustainable development when creating and developing their businesses, but specific sustainable development goals are rarely included in the company's goals and do not become the basis of all its activities. The analysis, comparison and other methods of scientific literature, legal acts and strategic documents are aimed at analyzing the regulation of project sustainability criteria at the international and national level. The study found that the regulation of project sustainability criteria is defined by such key documents as: National Sustainable Development Policy, 2020; Lithuania 2030 - General Plan, 2019; On the approval of the National Progress Plan for 2021-2030 2020; Lithuanian Regional Policy White Paper 2017; 3D-714 Regarding the measure “Investments in tangible assets” of the Lithuanian Rural Development Program 2014–2020, 2020; 2005 September 20 Council Regulation (EC) No 1698/2005 on support for rural development by the European Agricultural Fund for Rural Development (EAFRD), 2010; 1V-36 On the Approval of the Rules for the Preparation of Local Development Strategies (2015) Lithuanian Agriculture and Rural Development 2023–2027. Strategic Plan, (2021).

Keywords: sustainable development criteria, regulation, local projects.